

УДК 004

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХИСТУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО–КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМ

Хохлов С.А.
Шем'яков О.П.

Будь-яке управлінське рішення, або рішення окремої людини базується на певній інформації, що є його основою та відтворює процес динаміки і циркуляції раніше набутих, отриманих і переданих далі знань. Тільки організація і вибір корисної, достовірної і вичерпної інформації у сукупності зі знаннями окремих фактів, процесів, що протікають у суспільстві, може обумовити ухвалення правильного рішення, своєчасне передбачення і зменшення помилок на шляху управління. Розвиток інформаційно–комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж викликали усвідомлення таких явищ, які по масштабах перевершують усе те, що було раніше в історії. Індустріальна цивілізація усього за 200 років підвела людство до границі порушення балансу середовища проживання і вичерпання природних ресурсів, що накопичувалися мільярди років. Щорічно, при прискореному збільшенні населення (у даний час це приблизно на 90 млн. чоловік [1, С. 31]), з надр Землі вилучається 100 млрд. тонн копалин, з яких використовується тільки 2-3 %. За останні 30 років населення Землі не встигло подвоїтися, а споживання енергії виросло в 4 рази [2, С. 4], що супроводжується видобуванням 70 % і перетворенням у відходи 90 % світових природних ресурсів, що не поновлюються [2, С. 4]. Кількість зроблених людиною відходів перевершує те, що пішло у відходи за всю до індустріальну історію.

З урахуванням зазначеного та за умов спрямувань людства до інформаційного суспільства виникає потреба у аналізі різноманітних фактів наукового змісту екологічного характеру, визначення, поперед усього, якісної їх сторони та узагальнення знань. В Україні дослідженню окремих питань інформатизації суспільства присвятили свої роботи такі вчені як І.Арістова, О.Баранова, В.Гавловський, О.Задорожний, Е.Захарова, Р.Калюжний, В.Наумов, В.Речицький, Р.Романов, І.Серова, Н.Сидоренко, О.Святоцький, О.Фролова, В.Цимбалюк, М. Швець та ін., однак увага захисту екологічної інформації в умовах розвитку інформаційно–комп'ютерних систем не приділялась.

Актуальність поданого дослідження обумовлена сучасними вимогами захисту екологічної інформації при здійсненні державної політики інтеграції України в Європейське та світове суспільство в умовах розвитку інформаційно–комп'ютерних систем.

Об'єктом дослідження є суспільні інформаційні відносини у сфері захисту екологічних даних. **Предметом дослідження** є організаційно–правові засади та заходи удосконалення захисту екологічних даних.

Побудова інформаційного суспільства неможлива без врахування особливостей обігу різноманітної інформації, зокрема екологічної. Основні проблеми в цій сфері можна поділити на два блоки, що уявляють собою різні явища та потребують вирішення різнорідних питань щодо: 1) інформаційної економіки – сконцентровані на можливості впливу інформаційно-комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж на функціонування різних секторів економіки, зокрема споживання та відновлення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки та охорони природи; 2) соціального аспекту – включають соціальні, політичні і культурні тощо завдання у зв'язку із екологізацією суспільства, а також розвитком інформаційно-комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж. Захист якості життя людини, зокрема, захист довкілля, здобувають все більш актуальне значення.

Мета поданого дослідження - на основі аналітико-синтетичного осмислення теоретичних здобутків вчених різних галузей сформулювати теоретичні пропозиції щодо упорядкуванню в Україні суспільних відносин в галузі захисту екологічної інформації відповідно із положеннями світових стандартів з метою підтримки екологічної та інформаційної безпеки держави.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що на базі аналізу і узагальнень, систематизації міжнародної та вітчизняної практики, оцінки тенденцій, що намітилися, здійснено дослідження організаційно-правового упорядкування суспільних інформаційних відносин у сфері захисту екологічних даних. Запропоновані загальні правові та організаційні підходи до регуляторних елементів як складових правового механізму єдиної системи захисту екологічних даних в Україні.

Методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання соціально-правових явищ, у відповідності з яким відносини у сфері захисту екологічної інформації розглядаються у поєднанні соціального змісту і юридичної форми. Також використані наукові методи пізнання організаційно-правовий і порівняльний для дослідження організаційно-правових основ та удосконалення захисту екологічних даних в умовах розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж. Комплексне застосування зазначених методів спрямовувалось системним методом, що дозволило дослідити проблему в єдності.

Широке застосування і розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж сприяло підвищенню ролі інформації і формуванню нового ресурсу забезпечення діяльності людини, суспільства і держави – інформаційного ресурсу. Саме у зв'язку з цим почалася формуватися нова галузь законодавства – інформаційне право, як публічно-правова основа суспільних інформаційних відносин з урахуванням умов і процесів інформаційного середовища. Інформаційне право – це комплексна система соціальних норм і відносин суб'єктів в інформаційній сфері, що виникають у процесі створення, збирання, зберігання, використання і поширення інформаційних ресурсів, які охороняються державою. Інформаційна сфера правового упорядкування – це суспільні

відносини, що виникають у процесі інформаційної діяльності [1, С. 165–179].

З розвитком процесів щодо нового електронно-інформаційного середовища (надалі е-середовища) електронний обмін екологічними даними та самі данні усе більше розглядаються як об'єкти цивільно-правових відносин [1, С. 167]. З виникненням якісно нового середовища можна говорити про зміни у складі об'єктів прав, з погляду на їхню природу. Це може свідчити про необхідність досліджень щодо правового упорядкування електронно-інформаційних правовідносин стосовно екологічної інформації. Разом з тим, упорядкування вказаних відносин є складовою частиною державної інформаційної політики.

У законодавчій практиці європейських країн спостерігається єдність поглядів на пріоритетні сфери нормативно-правового упорядкування відносин за умов розвитку новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій та телекомунікаційних мереж.

1. *Захист даних.* У зв'язку з різним рівнем національного захисту даних і з метою уніфікації норм права Радою Європи була прийнята Конвенція № 108 “Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних” від 28.01.1981 р., яка містить вісім Рекомендацій, що охоплюють різні напрямки захисту персональних даних, зокрема: бази даних наукових досліджень і статистики; екологічна безпека; захист прав людини в мережах Інтернет [3].

2. *Права людини та основні свободи.* Законодавче упорядкування суспільних інформаційних відносин щодо прав людини та основних свобод орієнтується на принципи Європейської Конвенції “Про захист прав людини та основних свобод” [4].

3. *Авторське право.* Традиційні закони про “копірайт” (закони про інтелектуальну власність) зараз вже не виконують свого призначення через появу таких об'єктів, як інтернет-сторінки, пірінгові мережі тощо. Через зміни в засобах розповсюдження контенту законодавча база законів про інтелектуальну власність вимагає значної переробки [5].

4. *Розкриття (доступ) екологічної інформації.* Це загальна проблема для міністерств, державних комітетів та відомств.

5. *Електронні документи.* Здійснення угод за допомогою інформаційного середовища не можливе без міжнародної уніфікації у законодавчому закріпленні електронного документообігу. З метою стандартизації в галузі е-комерції 4 березня 2000 року був підписаний протокол про взаєморозуміння, що поєднує Міжнародну електротехнічну комісію (IEC), Міжнародну організацію по стандартизації (ISO), Міжнародний телекомунікаційний союз (ITU) та Європейську економічну комісію при ООН (UN/ECE). Вони виробляють модельні закони – типові акти, які з урахуванням норм міжнародного права мають варіанти можливих правових рішень тих чи інших питань.

6. *Лібералізація телекомунікаційного ринку.* Поява нових підходів у впорядкуванні обігу екологічних даних, що повною мірою відповідає всесвітньому переходу на цифрову обробку сигналів, у край важлива.

7. *Визначення міжнародної юрисдикції.* У е-середовищі норми, що визначають юрисдикцію конкретної країни і законодавство якої необхідно використовувати, практично перестали працювати. З іншого боку, з'являються нові приватно-правові концепції (“договірна юрисдикція провайдерів”) і підходи (“Декларація незалежності кіберпростору”). Комп'ютерна комунікація реалізована так, що правозастосування в будь-якій країні можна обійти, використовуючи можливості доступу до національної мережі з інших країн.

8. *Загальні питання інформаційної політики.* Найважливішим аспектом політики будь-якої держави є створення і упорядкування суспільних інформаційних відносин щодо ринку інформаційних ресурсів, інформаційних продуктів, інформаційних технологій і інформаційних послуг, включаючи вплив технологічного прогресу, інноваційних та інвестиційних процесів.

Велика кількість інформаційних продуктів, послуг і новітніх інформаційно-комп'ютерних технологій приводить до необхідності постійного пристосування існуючих інститутів до інновацій. У березні 2000 року голови урядів та держав 15 країн ЄС проголосили стратегічне завдання щодо перетворення європейської економіки. Прийняті рішення орієнтували уряди країн ЄС на швидкий розвиток економіки, побудованої на ефективному використанні інформаційно-комп'ютерних технологій, в тому числі Інтернет. Згодом деякі інші країни, серед яких є і Україна, прийняли рішення про впровадження подібних програм.

Таким чином, усі держави, що прагнуть займати передові позиції у світовому співтоваристві, розробляють і реалізують ефективну національну інформаційну політику і розглядають її як пріоритетне завдання державного керування з метою переходу до інформаційного суспільства демократичного типу. Законотворча діяльність повинна здійснюватися на наступних принципах: 1) системний і комплексний підхід у рішенні питань правотворчості; 2) фундаментальне і прикладне теоретичне обґрунтування новацій у правовій сфері; 3) залучення вітчизняних фахівців різних областей знань.

Дослідження нормативно-правової бази виявило ряд недоліків, зокрема: мають місце застарілі і неефективні норми, а також норми суперечливого чи помилкового змісту; норми права, що визначають захист екологічних даних вимагають гармонізації з положеннями відповідних міжнародних стандартів, а також, розробки і введення детального правового механізму щодо реалізації людиною її права на отримання екологічної інформації.

Багато фахівців у сфері юриспруденції і інформатики поділяють, в принципі, концептуальні підходи, що були запропоновані, які передбачають, зокрема: розвиток законодавства, як у цілому, так і по окремих секторах; захист даних екологічного моніторингу у зв'язку з їх автоматизованою обробкою; створення і удосконалення правового упорядкування відносин щодо трансграничних еколого-інформаційних потоків; законодавче і

нормативне упорядкування відносин щодо розвитку досліджень перспектив інформаційних технологій майбутнього. Усі економічно розвинені країни вже усвідомили насушну необхідність цілеспрямованого упорядкування відносин в еколого-інформаційній сфері і приймають необхідні законодавчі акти, перебудовують діяльність органів влади, відповідальних за формування і реалізацію державної інформаційної політики.

Інформатизація має гуманітарний аспект (складову) тільки тоді, коли вона: а) заснована на праві, яке враховує соціально-економічні, екологічні та демографічні реалії; б) підвищує умови не тільки інформування, але головне – покращує умови інтелектуальності та наукового змісту праці, що дозволяє у більший мірі позбавитися від помилок, здійснити більш обґрунтований вибір в проблемних ситуаціях та знаходити більш конструктивні і раціональні рішення.

Таким чином, можна зробити **висновки**, що у зазначеному сенсі екологічна інформатизація повинна отримати нову невід’ємну “соціологічну” компоненту як частини поняття “правова інформатика”, що буде сприяти її гуманітаризації і науковому становленню. Згідно визначення, що надає російський вчений О.Гаврилов, – “правова інформатика – це міждисциплінарна галузь знань про закономірності та особливості інформаційних процесів у сфері юридичної діяльності, про їх автоматизацію, про принципи створення і методики використання автоматизованих інформаційних систем, що розробляються для вдосконалення й підвищення ефективності юридичної діяльності, та рішення правових завдань на базі комплексного використання теорії і методології правових наук і методів математики, інформатики та логіки” [6, С. 66].

З точки зору управлінської діяльності, з урахуванням вищепроведеного дослідження та світового досвіду, можна вказати на необхідність створення в організаційних структурах кураторів екологічної інформатизації автономних, наукових підрозділів з правової інформатики [7, С. 86]. Головне їх призначення – дослідження стану, перспектив розвитку інформаційної діяльності в сфері екології та розробка відповідних програм, проектів, правих актів, гармонізованих із положеннями державної інформаційної політики. Без висновків вказаних підрозділів ніякі проекти не повинні розглядатися тендерними комісіями.

До головних організаційних функцій кураторів екологічної інформатизації можна віднести: забезпечення прав та свобод і вільного розвитку творчості людини за умов збереження і підтримання екологічно чистого природного середовища; збільшення інформаційного та інтелектуального наповнення праці, суспільного виробництва та реалізації продукції за умов економії природних ресурсів; розвиток інтелектуальних можливостей засобів автоматизованої обробки екологічних даних.

Є сенс переосмислення концептуальних підходів і необхідність вироблення ефективніших принципів державного регулювання не тільки у сфері екологічної інформатизації, але і у всій сфері інформаційних відносин, вимагаючи гармонійності в інформаційно-правовому упорядкуванні відносин

і єдності інформаційного права в національному масштабі. Іншими словами, Національна програма інформатизації має бути не переліком проектів і програм, які орієнтовані тільки на створення і підтримку в робочому стані інформаційної інфраструктури, а має бути складовою частиною єдиної гуманітарній інформаційної політики держави впорядкування як технологічних, так і соціологічних процесів в інформаційному просторі України на базі єдиного кодифікованого акту.

Пріоритетами у правовій регуляції суспільних інформаційних відносин (з точки зору підвищення рівня наукового державного управління в інформаційній сфері) є посилення наукового координування заходів щодо державної інформаційної політики, що може передбачати: 1) створення державної ради головних конструкторів з питань екологічної інформатизації як науково-дорадчого органу при Міжвідомчій комісії з інформаційної політики та інформаційної безпеки, утвореної відповідно до Указу Президента України від 6 грудня 2001 року № 1193; 2) створення консультативної ради із представників засобів масової інформації та громади, головним обов'язком якої є підготовка пропозицій для державної ради головних конструкторів з питань екологічної інформатизації.

Зростання значення і накопичення інформаційних ресурсів, зокрема, екологічної інформації, які сприяють просуванню до інформаційного суспільства, вимагає не тільки нетрадиційних підходів в правовому упорядкуванні різних суспільних відносин в е-середовищі, але і передбачає внесення організаційних змін на рівні структур державної влади щодо супроводження і управління процесами розвитку інформатизації в Україні, що повинно та сприяти створенню і впровадженню єдиної гуманітарної інформаційної політики держави на правовій основі.

Отримані результати дослідження можуть бути використані:

а) у науково-дослідній роботі - для подальшого вивчення і методологічного забезпечення захисту екологічної інформації; б) у правотворчості - при підготовці нормативно-правових актів, при систематизації інформаційного законодавства; в) у правозастосовній діяльності - при формуванні правового механізму захисту екологічних даних; г) у навчальному процесі - при розробці науково-практичних посібників та рекомендацій для навчальних закладів при вивченні правової інформатики, інформаційного права.

Література

1. Брыжко В.М., Цимбалюк В.С., Орехов А.А., Гальченко О.Н. е-будущее и информационное право / Под ред. доктора юридических наук, профессора Р.А.Калюжного, доктора экономических наук, профессора, заслуженного деятеля науки и техники Украины Н.Я.Швеца. – К.: Интеграл, 2002. – 264 с.

2. Белецкая И. На пороге третьего тысячелетия. – К.: Преодоление, 1998. – 24 с.

3. Хартия защиты личных сведений в Интернет. (Принципы защиты прав пользователя информационных ресурсов сети Интернет). Проект Регионального Общественного Центра Интернет Технологий (РОЦИТ) России // www.rocit.ru/public/index.php3?Path=hartiya1.

4. Конвенція Ради Європи “Про захист прав людини та основних свобод” (Рим, 04.XI.1950 р.) та Протокол № 11 // Голос України. – 2001. – № 3 (2503). – С. 6–8.

5. Лессиг Л. Свободная культура/Пер. с англ. — М.: Прагматика Культуры, 2007. — 272 с.

6. Гаврилов В.В. Курс правовой информатики. Учебник для вузов. — М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА•М), 2000. — 432с.

7. Брижко В.М. Правовий механізм захисту персональних даних: Монографія / За заг. ред. д.е.н., професора, заслуженого діяча науки і техніки України М.Я. Швеця та д.ю.н., професора Р.А. Калюжного. — К.: Парламентське видавництво, 2003. — 120 с.

УДК 821

РОЛЬ ПАРАДИГМЫ *WOMAN-MARRIAGE-FAMILY* В РЕАЛИЗАЦИИ КОНЦЕПТА *ENGLISHNESS* (РОМАН ДЖ. ГОЛСУОРСИ «ОСТРОВ ФАРИСЕЕВ»)

Голубицкая К.Е.

Теличко Т.Г.

Englishness, как один из центральных концептов английской культуры, неизменно привлекает внимание и филологов, и философов, и психологов. Не случайно сейчас эта проблема все больше занимает самих англичан. Достаточно упомянуть такие исследования последних лет, как «*Englishness and National culture*» А. Easthope [1], «*Englishness Identified: Manners and Character*» Р.Langford [2], «*The English: How the Nation Sees Itself*» А. Briggs [3], «*Identity of England*» R. Colls [4]. Проблема английской национальной идентичности активно обсуждается и в отечественной англистике (работы В.Шестакова «Английский акцент: английское искусство и национальный характер» [5], М. Цветковой «Концепт «*Englishness*»: основные константы» [6], К. Атаровой «Англия, моя Англия» [7]).

Актуальность выбранной темы исследования объясняется тем фактом, что на нынешнем рубеже веков проблемы самоидентификации личности в целом, и национальной идентичности в частности, вновь выступают на передний план.

В данной статье мы хотели бы сконцентрировать наше внимание на одной составляющей концепта *Englishness* – парадигме *woman-marriage-family*, которая тесно связана с чуть ли не главной для англичан категорией *home*. Дом, как известно, находится в центре любой национальной картины мира, непосредственно выражает специфику национальной идентичности и